

LURRALDE ANTOLAMENDUA COVID OSTEAN

Bestelako Euskal Herria eraikitze bidean

Bestelako bizi-eredu baten aldeko apustua egitea beharrezko jotzen du hainbat norbanako eta kolektibok. Egungoa birpentsatuz, etorkizunera egokitu eta *Euskal Herria pertsonentzat* manifestuan diseinatu dute. Ikuspegi sozialarekin, euskal herritarren bizitzak erdigunera ekarri eta oinarritzko zerbitzuen merkantilizazioa etetea lortu nahi lukete.

 GORKA PEÑAGARIKANO DANI BLANCO

Etorkizuneko pandemiei aurre egiteko, justizia sozialean aurrerapausoak emateko eta planetari eragiten dion krisi klimatiko indargabetzeko, gure planetaren merkantilizazioarekin amaitu behar da berandu baino lehen, eta horren ordez, bizitza, forma guztietan, erdiguneari jarri behar da". Horiek dira *Euskal Herria pertsonentzat* manifestuaren lehen lerroak.

Apirilean Kataluniatik jasotako ideia izan da abiapuntua: Massimo Paolini hiri antolamenduan adituak *Manifiesto por la reorganización de la ciudad tras el COVID19* artikulua argitaratu zuen, fokua Bartzelonan jarriz. Hiri eredua aldatu eta beste balore batzuk aldarrikatu zituen, nerurri zehatzak proposatuz. Manifestuak arrakasta izan zuen eta beste hiri eta lurraldeetan ere, bakoitzak bere errealitatea kontutan hartuta, antzeko aldarrikapenak antolatze-ko deia zabaldu zuten. Eta horixe egin dute Euskal Herrian Hiritik At

kooperatibako kideek: "Bartzelonako ikusi genuenean eztabaida piztu zen gure taldean, eta hona ekartzea pentsatu genuen. Azkenean, hiri edo leku zehatz batera mugatu ordez, lurralde osoko ikuspuntua ematea erabaki dugu". Artikulua abiapuntutzat hartu eta bereziki Euskal Herrian ematen diren elementu ezberdinak txertatu dizkiote.

Beren hitzetan, ez diote inori ezer eskatu nahi, etorkizunarekiko antolatu eta arduratsuk izateko deia luzatu nahi dute. 260 sinadura bildu dituzte dagoeneko, tartean jarduera profesionalen arkitektoak eta hiri eta lurralde antolaketaz arduratzen diren asko.

Hiritik At kooperatibako kide eta ekimenaren bultzatzailetako bat den Carlos Renedo pozik da jendearen erantzunarekin, nahiz eta bizi dugun egoerak ziurgabea bihurtzen duen parte-hartzaileen elkartzea proiektua aurrerabidean jartzeko; ikasturte berriarekin batera hastea aurreikusten dute.

Euskal Herria pertsonentzat manifestua

LURRALDE OSORAKO ETORKIZUN OREKATUA

- Landa-eremu eta hirien arteko harremana orekatzeko beharrezko inbertsioak egitea.
- Herri biziak eraiki: zerbitzuak lurralde osoko pertsonentzat esku-ragarri izatea.
- Nekazaritza ekologikoa bultzatzea, baldintza duinak izatea eta kate ekonomikoan funtsezko izaera hartzea.
- Eremu publikotik ekimenak bultzatu: lur publikoen eta baliabideen banku bat sortu behar da monopolioari aurre egiteko.

MUGIKORTASUNAREN BERRANTOLAKETA ETA KALEAREN BERJABETZA

- Lurraldeen arteko loturak gizartearen ikuspegitik birpentsatu behar dira.
- Azpiegitura handien inbertsioa geldiaraztea (AHT, Supersur, ...).
- Hirietako mugikortasuna bizikletan oinarritzea horretarako laguntza publikoak eskainiz.
- Garraio publikoko sare eraginkorra eta ez-kutsatzailea antolatzea.
- Garraio pribatuaren erabilera nabarmen eta berehala murriztea kutsadura jaisteko.
- Espaloi kontzeptua aldatzea: kalearen zati bakarra izan ordez, hirigune guztiak pixkanaka oinez-

koentzat jartzea.

- Plazak eta parkeak berdeinatzeara: espazio berean erabilera eta jarduera ezberdinak eman behar dira, pertsonen autonomia, sozializazioa eta haurren jolasa bultzatzeko.

HIRIAK (BIR)NATURALIZATU GIZA ONGIZATEA BERMATZEKO

- Landareen zein animalien biodibertsitatea sustatzea hiri-ekosistemak sortuz.
- Naturaren presentziak ongizate fisiko eta emozionala bermatzen du, defentsa inmunitarioak areagotuz.
- Haurren garapenerako hezkuntza aukera garrantzitsuak eskaintzen ditu.
- Hiri hutsarteak asfalto gabeko berdeguneak eta hiri baratze komunitario zein norbanakoenak sortzeko erabiltzea, diru-laguntzeekin babestuta.
- Hiriguneen inguruan gerriko agroekologikoak sortzea, hiriaren hedapena mugatzeko eta hiriguneak hurbileko eta kalitatezko produktuekin hornitzeko.

ETXEBIZITZA ETA OINARRIZKO ZERBITZUEN DESMERTKANTILIZATzea

- Pertsona bakoitzak, inor baztertu gabe, bizitzeko lekua izan dezan bermatzea.
- Etxebizitza publikoa sustatzea

merkatua arautzeko metodo gisa.

- Etxebizitza kolketibo eta komunitarioen ereduak sustatzea, jabetza pribatu indibidualaren logika hegemonikoa hautsiz.
- Oinarrituko zerbitzuak bermatu ahal izateko enpresa publiko-kooperatiboak berriro sortzea, zerbitzuok merkatuaren esku bakarrik ez baitira utzi behar.
- Adinekoek beren independentziari eusteko etxeko laguntza-zerbitzua indartzea eta baldintzak duintzea.
- Bizitza sozial eta komunitario aktiboa bermatuko duten kalitatezko egoitza publikoen alde egitea soilik.

DESZAKUNDEA

- Ekonomiaren deszazkundera bultzatzea, kontsumoa nabarmen murriztuz.
- Eredu honetako turismoaren deszazkundera sustatzea.
- Azpiegitura handiak birpentsatzea eta zentzuz egitea lan (aireportuak, portu-azpiegitura handiak...).
- Lankidetzeta-lurraldea sustatzea: hirien artean biztanleak, turistak, ekitaldiak eta abar bereganatzeko lehia logiken aurka aritzea.
- Hirien marka-k sustatzeko inbertsioak kentzea, bertako biztanleen, naturaren eta hiriaren merkantilizazioa agerian utziz.

METROPOLI-HIRIEN INBASIOA

Azken 30 urtean Euskal Herriaren aurreko historia guztian bezainbeste urbanizatu da gure herria, landa-eremua asko hustuz eta hiri-metropoliak betez. Populazioa geroz eta hiri handiago eta dentsuagoetan bizi da; Gaindegiak emandako datuen arabera populazioaren %80 inguru. Mundu mailako fenomeno da. Kostaldeko herrietan ez hainbeste, baina Araba eta Nafarroa ari dira pairatzen gehienbat despopulazio prozesua: Jurramendin, Pirinioetan eta

Zangotzan, adibidez, eta baita Nafarroa Beherean zein Zuberoan ere beraien osotasunean.

Nafarroako Gobernuak urte hasieran emandako datuen arabera, 2008 eta 2018 urteen artean %0,4 handitu zen Nafarroako biztanleria. Bernardo Ziriza lurralde kohesioeko kontseilariak azpimarratu zuen lurraldea ez dagoela despopulatze-ko "egoera larrian". Balorazioa egiterakoan, baina, ez zuen benetako errealitatea aintzat hartu: biztanleria nabarmen gu-

txitzen ari da zenbait eskualdetan. Europar Batasunak kilometro koadroko 12,5 biztanle baino gutxiagoko eremua hartzen du despopulatze arriskuko gunetzat, eta Pirinioetan eta Pirinioaurrean dute arazo handiena: hurrenez hurren, 4,1 eta 7,7 biztanle daude kilometro koadroko. Zangozaldea (14,3), Ega-Montejurra eskualdea (16,1) eta Larraunek (18,8) ere biztanle dentsitate txikia dute. Horri erantsi behar zaio bertan bizi direnen adinaren faktorea; aipaturiko eremuetan

dute biztanleriari zaharrena. Eta zerrendaren beste ertzean kokatzen da, noski, Iruñerria: kilometro koadroko 1.050,3 pertsona bizi dira.

Hiriaren eta landa-eremuaren arteko harremana orekatzeko beharrezko inbertsioak egitea eskatzen dute manifestuan. Despopulazioaren jariora gelditu ezean nekazaritza eta abeltzaintzaren sektorea kolokan geratzen da Renedoren ustez, eta modu honetan etorkizuneari ez da bermatuko ezinbestekoa den elikadura: “Lehen sektorea indartzeko apustua egin behar da, baina ez edonola: baldintza duinak eman behar dira jendea bertan bizi dadin, eta horrela elikadura burujabetza lor genezake”.

KALEEN BERJABETZA

Hirien populaketa masiboak horien artean mila moduz komunikatzeko bide eman du. Aurreikustekoa da datorren gainbehera ekonomikoa, eta horregatik azpiegitura handien inbertsio publikoa geldiaraztea eskatzen dute, lurraldeen arteko loturak gizartearen ikuspegitik birpentsatu behar direla azpimarratuz. Eusko Jaurlaritzak AHTra diru publikoa bideratzen jarraitzen du, eta ez dela bidezkoa dio Renedok: “Herritarrok ongizate indibidual eta kolektibora begira ari gara orain, baina badirudi instituzioak ezetz: hor ikusten da zer nolako herri egituretan bizi garen azpiegiturei dagokienean”. Maiatzaren erdialdean, egun gutxiren tartean eta herri ezberdinetan, 400 eta 500 urteko baserri bana eraitsi zuten eremu handiko supermerkatua eraikitze-ko eta AHTrekin jarraitzeko.

Hiri eta herrien antolamenduaz hausnartzeko eta birpentsatzeko eskatu dute, beharrezkotzat jotzen baitute pertsonen kaleak berreskuratzea; logika honetan: lehenengo pertsonak, ondoren bizikletak, garraio publikoa eta garraio pribatua. Kaleak “bizigarriago bihurtu” behar direla dio Renedok, eta bizitzaren funtzio gehienak gertu, oinez joateko moduan, gauzatu beharko liratekeela. Alegia, lana, aisialdia eta beharrezkan asetzeko zein eskuratzeko lekuek edonorentzat irisgarri egon behar dutela. “Multifuntzionala behar du izan”, gaineratu du.

Kutsadurak eta bizi-kalitateak lotura zuzena du kontu guzti honekin. Konfinamenduak %17 murriztu du CO2 gasaren isurketa munduan, baina pandemia pasatzean ohiko mailara itzuli edo areagotu da. Euskal hiriburuetan bereziki, nabarmen gutxitu da trafikoa; Donostiako mugikortasun zinegotziak udako oporraldia-

ri begira auto-pilaketak desiratu egiten dituela adierazi zuen elkarrizketa batean, seinale ona delakoan.

Aldi baterako bi metroko distantzia fisikoren neurria ezartzea une askotan ez dela “erreal” salatzen dute, hiriguneak ez baitaude horretara diseinatuak; galzadak pertsonen eskaintza eta bidegorri sareak handitzea proposatzen dute. Urbanizazio planetan naturaren presentzia areagotu behar dela ere badiu Renedok: “Porlanez bete dugu dena. Ibaiak berreskuratu behar dira, ibai-ertzak, natura oro har. Gure bizitzetatik ezabatzen ari gara pixkanaka”. Plazen eta parkeen berdiseinatzea ere ekarri beharko luke horrek, haurren garapenean mugarri izateko.

DESMERKANTILIZAZIOA ETA DESAZKUNDEA

“Pertsonen oinarrizko zerbitzuak ez dira salgaiak; merkatuaren logika dago eta hautsi egin behar da”. Biztanle orok ezin dituela beharrezkan asetu dio Renedok, guztiek ezin dutelako prezio eskuragarri edo tasatu batean oinarrizko zerbitzua den etxebizitza bermatu. Alokairuen egungo sistemarekin amaitu behar dela uste du, zentzuz arautuz. “Oinarrizko eskubidea da eta ez da bermatzen; are gutxiago krisi egoeretan”, gaineratu du.

Bigarren irakurketa interesgarri bat ere egiten dute manifestuan. Etxebizitzari dagokionean, konfinamendu garaitan are ageriago geratu da beste gabezia bat: etxebizitzaren diseinua. “Zenbat lagun egon ote dira kalea ikusi gabe; arnasa hartu gabe; terrazarik edo leihorik ez dutelako edo apenas dutelako; me-

tro koadro oso gutxi pertsona asko elkarbizitzen; eta abar luze bat”. Diseinu arkitektonikoen birpentsatzea garrantzitsutzat jotzen du Renedok, baina horrez gain, etxebizitza publikoa sustatzeko planak proposatzea ezinbestekoa dela uste du, ahal den heinean jabetza pribatu indibidualaren logika hegemonikoa baztertu eta etxebizitza kolektibo eta komunitarioen aldeko apustua eginez.

Horretarako, hiriburu eta kostaldeko herrietan turismorako bideratutako etxebizitzaren kopurua nabarmen murriztu behar dela diote. Bigarren etxebizitzaren fenomenoak bertako herritarren eta batez ere gazteen bizi-baldintzak prekarizatu dituela azpimarratzen da manifestuan, prezioak garestituz eta epe motzeko lanak sustatuz. Hargatik, hainbestetan idealizatzen den hazkunde ekonomikoa “desazkunde” bilakatu behar dela uste dute.

“Aipaturiko guztiaren gaineratik, luze-rako jo dezakeen hausnarketa mahai gaineratu behar dela uste dugu: kontsumo murriztuta bizi gaitetzke?”. Euskal gizartearen kontsumoa erriaraino barneratuta dagoela, eta hura murriztu edota egokitu ezean biztanleria osoaren bizi-kalitatea orekatzea edo bermatzea zaila izan daitekeela uste du. Aberastasuna ondo banatzea dela lehendabiziko zeregina dio Renedok, eta gutxiago kontsumituta, biztanleriaren bizimodu hobetuko litzatekeela uste du: “Lelo batetik harago, ariketa hau egin behar dugu: nola egokitzen dugu gure bizimodu gutxiagorekin bizitzeko, errekurtso minimoekin mantentzeko”. ●